

Petr Vorel
(Czechy)

POLITICAL SYMBOLISM ON THE COINS OF THE HOLY ROMAN EMPIRE IN THE MID-SIXTEENTH CENTURY

In addition to their function as a means of payment, gold and silver coins also carried symbolic information concerning their issuer. The possibility of symbolic use for the surface of struck coins in order to present political power increased significantly in the second quarter of the 16th century, when a large number of tolar type coins – silver coins made of high-quality metal approximately 4cm in diameter – began to come into European circulation¹. The sixteen forties in particular represent a significant turning point, when at the same time as the older import of gold from the American colonies a large amount of colonial silver started to flow onto the European market². This change also significantly influenced the negotiations on the currency integration of the Holy Roman Empire, which were conducted for several decades at the level of the imperial assemblies³.

Whereas the so-called First Imperial Mint Order from 1524 reflected the interests of that period's most significant producers of European silver for metallurgy (who were members of the Saxony house of Wettin), the next similar agreement adopted at the imperial assembly in Augsburg in 1551 as the so-called Second Imperial Mint Order primarily reflected the interests of the emperor Charles V, who at that time had a massive amount of imported precious metal. In addition to this basic condition, which was a sufficient own base of raw materials, the emperor Charles V also used his temporary political predominance because he had temporarily gained complete control of the proceedings of the imperial assembly due to his military victory over the protestant opposition in the empire in 1547⁴. So at the political level the emperor could impose currency reform of the empire in any form which he considered advantageous for himself. This fact was reflected not only in the metrological parameters of the coins and their denomination structure, but also in the political symbolism which should be used on the new coins of the common imperial currency⁵.

- 1 Petr Vorel, *Stříbro v evropském peněžním oběhu 16-17 století (1472-1717)*, Praha 2009, s. 123-156 „Zlatá éra“ středoevropského stříbra (1519-1545); Petr VOREL, *From the Silver Czech Tolar to a Worldwide Dollar (The Birth of the Dollar and its Journey of Monetary Circulation in Europe and the World from the 16th to the 20th Century)*, Columbia University Press, New York 2013, s. 27-52, Chapter 2: The First Appearance of the Thaler in Jáchymov.
- 2 Charles P. Kindleberger, *World Economic Primacy: 1500 to 1990*, New York – Oxford 1996, s. 68-80; Ronald E. Seavoy, *Origins and Growth of the Global Economy (From the Fifteenth Century Onward)*, London 2003, s. 25-31; Petr Vorel, *Od srebrnego talara do światowego dolara (narodziny talara i jego droga w europejskim i światowym obiegu pieniężnym w XVI-XX wieku)*, Toruń, s. 51-69: *Walka o talara w Europie Środkowej w XVI wieku*.
- 3 Carl von Ernst, *Ueber die Silberwährung Deutschlands im XVI. und XVII. Jahrhunderte*, Numismatische Zeitschrift 3, 1872, s. 136-160; Bernd Sprenger, *Das Geld der Deutschen (Münzgeschichte Deutschlands)*, Paderborn–München–Wien–Zürich 1995 (2. wyd.), s. 104-106.
- 4 Hermann Kellenbenz, *Das römisch-deutsche Reich im Rahmen der wirtschafts – und finanzpolitischen Erwägungen Karls V. im Spannungsfeld imperialer und dynastischer Interessen*, [in:] Lutz Heinrich (Hg.), *Das römisch-deutsche Reich im politischen System Karls V.*, Schriften des Historischen Kollegs – Kolloquien 1, München 1982, s. 35-54.
- 5 Petr Vorel, *Money in the Political Culture of 16th Century central Europe*, [in:] Halina Manikowska – Ja-

The symbol of the empire (the double-headed eagle), the name of the emperor and the value expressed by a number representing the buying power of the coin in kreuzers was to be displayed on all coins. This is the first time in the history of the currency development of central Europe when the buying power of coins was to be stamped directly on silver coins of all denominations in the form of a concrete number. On older silver groats and tolars no such information is given. In the given contexts it is important that the relationship of the coin to the imperial currency system was expressed by the location of the number inside the so-called imperial orb, which (as a part of the crown jewels) traditionally symbolised universal imperial power.

But the predominance of emperor Charles V within the empire lasted only a short time (up to 1552), and ended with the failure of the Habsburg policy and conclusion of the so-called Peace of Augsburg in 1555. As a result the common imperial currency introduced in 1551 was issued only by several princes and imperial cities, some under direct political pressure. The most striking case is the minting of new Saxony coins at a time when the previous Elector of Saxony Johann Friedrich (the leader of the anti-Habsburg opposition within the empire) was in an imperial gaol. At that time Saxony coins had to be minted bearing the likeness and full name of the victorious emperor Charles V⁶.

But the imperial symbols (i.e., the heraldic imperial eagle or depiction of the Roman emperor or king with his name and titles) appeared at that time not only on the coins of the imperial currency system. From their election to the imperial throne Charles V and Ferdinand I used the imperial heraldic symbolism on the coins of all the countries they ruled, even if these countries were not part of the Holy Roman Empire from the political aspect. So on Spanish, Hungarian or Czech coins of the time the symbols of the empire were used as the personal symbol of the ruler, not as an attribute of affiliation to the empire or the imperial currency system.

Following the political fiasco of Charles V and his abdication in 1556, attempts at currency integration of the empire continued under the rule of Ferdinand I Habsburg, who chose a more sensible approach in this matter. The so-called Third Imperial Mint Order of 1559 had greater respect for the older local currency systems in the empire and was accepted by a larger number of issuers⁷. This imperial mint order also formally prescribed one common (imperial) face for all denominations. But in practice a rule came into being that the coins of the imperial currency system would have their nominal value located inside the so-called imperial orb. This orb was most often located on the breast of the imperial eagle, but other locations are also common (in the left hand of the ruler, below the imperial eagle). And this number did not have to express only the value in imperial kreuzers, but also in other local currencies (in groats, shillings, stuivers etc.), or a fraction could be expressed. So the number “24” on a tolar coin meant “24 groats”, whereas on coins of medium size the number “24” meant a value of 1/24 of a tolar, i.e., one groat. But

roslav Pánek (red.), *Political Culture in Central Europe (10th-20th Century)*, Part I – Middle Ages and Early Modern Era, Prague 2005, s. 179-201.

6 Petr Vorel, *Monetary Circulation in Central Europe at the Beginning of the Early Modern Age – Attempts to Establish a Shared Currency as an Aspect of the Political Culture of the 16th Century (1524-1573)*, Univerzita Pardubice – Filozofická fakulta, Monographica VI., Pardubice 2006, s. 92 „Thaler minted by the sons of imprisoned John Friderick of Saxony in 1551”.

7 Hans-Wolfgang Bergerhausen, *Exclusis Westphalen et Burgund (Zum Kampf um die Durchsetzung der Reichsmünzordnung von 1559)*, Zeitschrift für historische Forschung 20, 1993, s. 189-204; P. Vorel, *Monetary Circulation in Central Europe*, s. 103-128 „Third Imperial Minting Order of 1559”.

all of this coinage should have been mutually acceptable, and the symbol of the imperial orb (in which the relevant number was) was intended to show that this was a coin of the common imperial currency.

So the imperial symbolism on coins minted in the Holy Roman Empire in the last third of the 16th century wholly lost its original political symbolism in which the emperor is presented as a joint ruler having control over the monetary system. The depiction of the imperial eagle on the reverse of the coins of that time was meant to serve only to ensure that the products of the individual issuers were accepted as full value coins in the context of the imperial currency circulation. Then in this situation many issuers stopped adhering to the originally designated metrological standards and issued coins with a lower silver content which were, however, formally attributed to the imperial currency system. This was a fairly good business, so several small towns in south-west Germany introduced the mass production of small imperial coins, as did many issuers from the area of northern Switzerland, i.e., an area which from the end of the 15th century had not been a political part of the empire⁸. The spread of a large number of various types of coins of the imperial currency system caused relatively great problems during regular payments, and at the start of the 17th century the imperial currency system experienced rapid inflationary development culminating in the start of the Thirty Years War⁹.

But at that time the imperial symbolism appeared not only on Swiss coins, but also on that of other countries which in the 16th century were not part of the empire, and this was often for wholly different reasons.

The minting of coins of the imperial currency system lasted only a short time in the Czech lands. In 1561 the Czech Assembly approved the proposal of the king and emperor Ferdinand, who had long agitated for the unification of the monetary systems of all the countries he ruled. But conforming the Czech currency system to the imperial mint order was seen to be a mistake after a few years because it caused a massive influx of poorer value (minted commercially and in great volume) coins from the area of northern Switzerland and south-west Germany. So after several years of preparation, in 1573 the Czech assembly introduced a fundamental currency reform, which reintroduced the domestic groat system, which successfully resisted inflationary pressures up to the start of the Thirty Years War¹⁰. The heraldic imperial eagle was also used on the new Czech groats and tolars, but only as the personal symbol of the ruler (who was the Czech king and emperor at the same time), not as a symbol of political unity with the empire or its currency system¹¹.

It is not necessary to draw any special attention to the development of the Polish currency here in Augustow, but compared to the situation in Bohemia and Silesia, the situation is particularly interesting. Although at the end of the 16th century Poland did

8 Herbert Rottmann, *Schweizer Münzen und Banknoten*, München 1989, s. 11; Martin Körner – Norbert Furrer – Niklaus Bartlome, *Währungen und Sortenkurse in der Schweiz 1600-1799*, Lausanne 2001, s. 11-12; P. VOREL, *Stříbro*, s. 220-222.

9 Charles P. Kindleberger; *A Financial History of Western Europe*, London 1985, s. 45; P. vorel, *Monetary Circulation in Central Europe*, s. 129-159 „Lapse of the Shared Central European Currency in the Second half of the 16th Century“.

10 Petr Vorel, *Od pražského groše ke koruně české 1300-2000 (Průvodce dějinami peněz v českých zemích)*, Praha 2004 (2. vyd.), s. 111-150.

11 Petr Vorel, *Říšská a korunní symbolika na mincích zemí Koruny české na počátku raného novověku*, [in:] Jiří Mikulec – Miloslav Polívka a kol. (edd.), *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, Praha 2007, s. 258-267.

not have its own significant sources of silver¹², its currency system was one of the most stable in Europe, and Polish three groats were a much sought-after article of trade, often used far beyond the borders of the Rzecz Pospolita¹³. Even though the Polish Assembly permitted the legal circulation of imperial kreuzers on its territory in 1598¹⁴, a situation similar to that in Bohemia in the sixties occurred¹⁵. Older, higher-quality domestic coins disappeared from circulation in Poland and were replaced by the inflationary imperial coinage¹⁶. The Polish state reacted to this change in currency policy quickly, as did several Silesian princes, who started mass production of coins imitating imperial coinage with the aim of sending them onto the Polish currency market. The solution to the arising situation was a complete halt in the production of older Polish coins with a high silver content and start of production of unusually combined coinage, which were also coins of the Polish currency system with a face value of one and a half Polish groats (so-called poltoraks) and also the three-kreuzer of the imperial currency¹⁷. So briefly at this time the symbolism of the empire appeared on Polish coins in the form of the imperial orb. But this could in no way symbolise any kind of political linkage of Polish state to the empire. It was merely a symbolical “inheritance” of the unsuccessful attempts lasting many years to establish the currency integration of the Romano-German Empire.

12 Andrzej Mikołajczyk, *Einführung in die neuzeitliche Münzgeschichte Polens*, Łódź 1988, s. 50-52.

13 Zbigniew Świtalski, *Cło od pieniędzy wywożonych za granice Rzeczypospolitej w latach 1598-1659*, *Przegląd Historyczny* 51, 1960, s. 24-32; Реваз В. Кебуладзе, *Проникновение польских монет XVII в. в Грузию по украинскому торговому пути, Нумизматика и сфрагистика* 1, 1963, s. 143-151; Francis Pap – Iudita Winkler, *Monede Poloneze din Secole XV-XVII în Transilvania*, *Acta Musei Napocensis* 3, 1966, s. 197-210; Николай Федорович Котляр, *Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XVI-XVIII ст.*, Київ 1981, s. 68-111; Andrzej Mikołajczyk, *Polish Factor in the Balkan Monetary Affairs of the Late 16th and 17th Century*, *Zeitschrift für Balkanologie* 22, 1986, s. 61-75, tu Fig. 3: „Flow of the Polish silver coins to the South and East onto the lands of the Ottoman Empire and Ottoman allies” (s. 69); Міхась А. Ткачоў – Витал У. Скалабан [edd.], *Археалогія і нумізматыка Беларусі*, Мінск 1993, s. 138; Halil Sahillikoglu, *The Role of International Monetary and Metal Movements in Ottoman Monetary History (1300-1750)*, in: Şentürk Şenur - Özpallabıyıklar Selahattin [edd.], *Power of Gold, Golds of Power (Exhibition of Gold Coins Yapı Kredi Collection)*, Istanbul 2004, s. 115-142; Jarosław Dutkowski, *Uwagi o taryfach walutowych monet z XV i XVII wieku*, in: Шуст Роман – Крижанівський Андрій – Швець Володимир – Белопольський Сергій [red.], *Грошовий обіг і банківська справа в Україні – минуле та сучасність* (Матеріали міжнародної конференції: „Грошовий обіг і банківська справа в Україні – минуле та сучасність”, яка відбулася у Львові 14-15 травня 2004 року), Львів 2005, s. 166-198; P. Vorel, *Stříbro*, s. 185-238: *Inflace v Evropě a polský „ekonomický zážrak” (1566-1609)*.

14 *Wizerunk y szacunek mynie wszelakich cudzoziemskich, iako które w Koronie Polskiej brané y wydawané bydz mają, uczyniony przez sławnego Kaspra Rytkierá, probierzá generálné[g]o przycieglé[g]o, i za dozorem wielmożnego pana Iana Firleia Dąbrowice, podskárbięgo koronného, a za własnym rozkazaniem Krola Ie[g]o M[ilosti] w druk wadány, według uchwały séymu koronného warszawskiego, w roku 159-osmym*; Kraków 1600 (reprint Warszawa 1965).

15 Petr Vorel, *Monety polskie w obiegu pieniężnym na terenie Królestwa Czeskiego w XV-XVII wieku*, in: Iwańczak Wojciech – Smołucha Janusz [red.], *Wspólnoty małe i duże w społeczeństwach Czech i Polski w średniowieczu i w czasach wczesnonowożytnych*, Kraków 2010 (ISBN 978-83-7188-769-7), s. 361-376.

16 Zdzisław Sadowski, *Pieniądz a początki upadku Rzeczypospolitej w XVII wieku*, Warszawa 1964, s. 172-194; Zbigniew Żabiński, *Kryzys monetarny w czasach Zygmunta III*, *Wiadomości Numizmatyczne* 20, 1976, s. 1-13.

17 P. Vorel, *Stříbro*, s. 258-259.

Přehled

Autor ve své studii shrnuje, jakým způsobem se jednání o vytvoření společné měny v rámci Svaté říše římské v 16. století projevila na vizuální symbolice, užitě na mincích. Podle říšských mincovních řádů. Na všech mincích měl být vyobrazen symbol říše (dvojhlavý orel), jméno císaře a nominální hodnota mincí vyjádřená číslem, vyjadřujícím platební sílu mince v krejcarech. To je poprvé v dějinách měnového vývoje střední Evropy, kdy měla být na stříbrných mincích všech hodnot přímo v podobě konkrétní číslovky vyražena jejich platební síla. Na starších stříbrných groších nebo tolarech žádný takový údaj uveden nebyl. V daných souvislostech je důležité, že příslušnost platidla k říšskému měnovému systému byla vyjádřena umístěním oné číslovky dovnitř tzv. říšského jablka, které (jakožto součást korunovačních klenotů) tradičně symbolizovalo univerzální císařskou moc. Říšská symbolika na mincích, ražených v rámci Římsko-německé říše v poslední třetině 16. století, však brzy ztratila původní symboliku. Zobrazení císařského orla na rubové straně drobných mincí už mělo posloužit jen k tomu, aby byly výrobky jednotlivých vydavatelů ochotněji přijímány jako plnohodnotná platidla v rámci říšského peněžního oběhu. Za této situace pak řada vydavatelů přestala dodržovat původně stanovené metrologické normy a vydávala mince o nízkém obsahu stříbra, které se však formálně hlásily k říšskému měnovému systému. Do polského měnového systému tyto méně hodnotné mince začaly masově pronikat po roce 1598, kdy polský sněm legalizoval oběh krejcarových říšských mincí na polském území. Důsledkem tohoto kroku se stal trvalý nedostatek starších kvalitních polských mincí (především třígrošů). Řešením vzniklé situace se stalo úplné přerušení výroby starších polských mincí o vysokém obsahu stříbra a zahájení výroby neobvyklé kombinované ražby, která byla zároveň mincí polského měnového systému o nominální hodnotě jeden a půl groše polského (tzv. poltorák) a zároveň tříkrejcarem říšské měny. Proto se v té době krátce na polských mincích objevuje i symbolika říšská v podobě říšského jablka. Ta však v žádném případě nemohla symbolizovat nějaké politické vazby polského státu vůči říši. Byla pouze symbolickým «dědictvím» mnohaleté neúspěšné snahy o prosazení měnové integrace v Římsko-německé říši.

Symbole polityczne na monetach Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego w połowie XVI wieku Streszczenie

Złote i srebrne monety oprócz swej własnej, ekonomicznej funkcji środka płatniczego były również swoistymi nośnikami informacji na temat ich emitenta. W drugiej ćwierci XVI wieku zwiększyły się możliwości symbolicznego wykorzystania powierzchni bitych monet do propagowania władzy politycznej. Było to spowodowane faktem, iż do obiegu pieniężnego Europy zaczęła przenikać duża liczba środków płatniczych typu talarowego – czyli srebrne monety z wysokiej jakości kruszcu o średnicy około 4 centymetrów. Czytelna cezurę stanowią zwłaszcza lata 40. XVI wieku. Wówczas z kolonii amerykańskich, wraz z już wcześniej importowanym złotem, na rynek europejski zaczęto na dużą skalę sprowadzać również srebro. Ta zmiana w znaczący sposób wpłynęła także na rozmowy dotyczące integracji walutowej Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego, które już od kilkudziesięciu lat prowadzono na sejmach Rzeszy.

Podczas gdy tzw. pierwsza ordynacja mennicza z 1524 roku odzwierciedlała interesy ówczesnych najważniejszych europejskich producentów srebra (którymi byli elektorzy *sascy* z dynastii *Wettynów*), to podobne porozumienie, przyjęte na sejmie Rzeszy w Augsburgu w 1551 roku jako tzw. druga ordynacja mennicza, wyrażało przede wszystkim interesy cesarza Karola V, który dysponował wówczas ogromnymi ilościami importowanego kruszcu. Oprócz tego podstawowego warunku, jakim było posiadanie własnej bazy surowcowej, Karol V wykorzystał też swoją chwilową przewagę polityczną wynikającą z pokonania opozycji protestanckiej w Rzeszy w 1547 roku i na pewien czas całkowicie zdominował obrady sejmu. Stąd też na poziomie politycznym mógł przeforsować reformę walutową Rzeszy w takiej postaci, jaką uważał za najbardziej korzystną. To uwidoczniło się nie tylko w parametrach metrologicznych monet i strukturze nominałów, ale też w symbolice politycznej widniejącej na nowych monetach wspólnej waluty Rzeszy.

Na wszystkich monetach miał się znajdować symbol Rzeszy (Orzeł dwugłowy), imię cesarza i wyrażona cyfrą wartość nominalna, określająca siłę nabywczą w krajcarach. Właśnie wówczas po raz pierwszy w dziejach rozwoju pieniądza w Europie Środkowej na srebrnych monetach wszystkich wartości ich siłę nabywczą podawała konkretna liczba. Na starszych srebrnych groszach lub talarach tego typu informacji nie znajdziemy. W danych okolicznościach jest rzeczą ważną, że przynależność środka płatniczego do systemu menniczego Rzeszy była wyrażona umieszczeniem konkretnej cyfry wewnątrz tzw. jabłka władzy, które (będąc jednym z insygniów koronacyjnych) tradycyjnie symbolizowało uniwersalną władzę cesarską.

Jednak przewaga polityczna Karola V w Rzeszy trwała krótko (do 1552 roku). Jej kres przyniosła zakończona niepowodzeniem polityka habsburska i zawarcie w 1555 roku augsburskiego pokoju religijnego. Z tego też powodu środki płatnicze wspólnej waluty Rzeszy, wprowadzone w 1551 roku, emitowało zaledwie parę księstw czy miast Rzeszy; niejednokrotnie czyniono tak pod wpływem bezpośredniego nacisku politycznego. Najbardziej wymownym tego przykładem jest bicie nowych monet saskich w czasach, kiedy były elektor saski Jan Fryderyk (przywódca opozycji antyhabsburskiej w Rzeszy) znajdował się w cesarskim więzieniu. W tym czasie musiano bić monety saskie, na których był wyobrażony i podpisany pełnym imieniem zwycięski cesarz Karol V.

Jednak symbolika Rzeszy (czyli znak heraldyczny Orła lub wizerunek cesarza czy też króla rzymskiego z jego imieniem i tytulaturą) w tym czasie pojawia się nie tylko na monetach systemu walutowego Rzeszy. Karol V oraz Ferdynand I od momentu objęcia cesarskiego tronu wykorzystywali symbolikę heraldyczną Rzeszy na monetach wszystkich krajów, w których sprawowali rządy, aczkolwiek kraje te pod względem politycznym nie wchodziły w skład Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Na ówczesnych hiszpańskich, węgierskich czy czeskich monetach symbole Rzeszy były więc stosowane jako znak władcy, a nie jako atrybut przynależności do Rzeszy czy do systemu walutowego Rzeszy.

Po klęsce polityki Karola V i jego abdykacji w 1556 roku, za czasów Ferdynanda I Habsburga, ponawiano próby integracji walutowej. Jednak wspomniany władca zdecydował się na bardziej przemyślany krok. Tzw. trzecia ordynacja mennicza z 1559 roku w większym stopniu respektowała starsze lokalne systemy walutowe Rzeszy i została zaakceptowana przez większą liczbę emitentów. Wspomniana ordynacja oficjalnie zalecała jedną wspólną (cesarską) stronę dla wszystkich nominałów. Jednak w praktyce przyjęła się zasada, że na monetach systemu walutowego Rzeszy ich wartość nominalną umieszczano wewnątrz

tw. jabłka władzy. Wspomniane jabłko znajdowało się najczęściej na piersi Orła Rzeszy, ale spotyka się je też w innych miejscach (w lewej ręce władcy czy też pod Orłem). Jeśli chodzi o cyfrę, to nie zawsze informowała ona o wartości w krajcarach Rzeszy, ale też w innych lokalnych walutach (na przykład w groszach czy szylingach), ewentualnie mogła być wyrażona ułamkiem. Stąd też cyfra „24” na monecie talarowej oznaczała „24 grosze”, podczas gdy na monecie średniej wielkości ta sama cyfra wyrażała wartość 1/24 talara, czyli jednego grosza. Jednak wszystkie te monety miały być wzajemnie akceptowane, a symbol jabłka Rzeszy (w którym znajdowała się odpowiednia cyfra) świadczył o tym, iż chodzi o środek płatniczy wspólnej waluty Rzeszy.

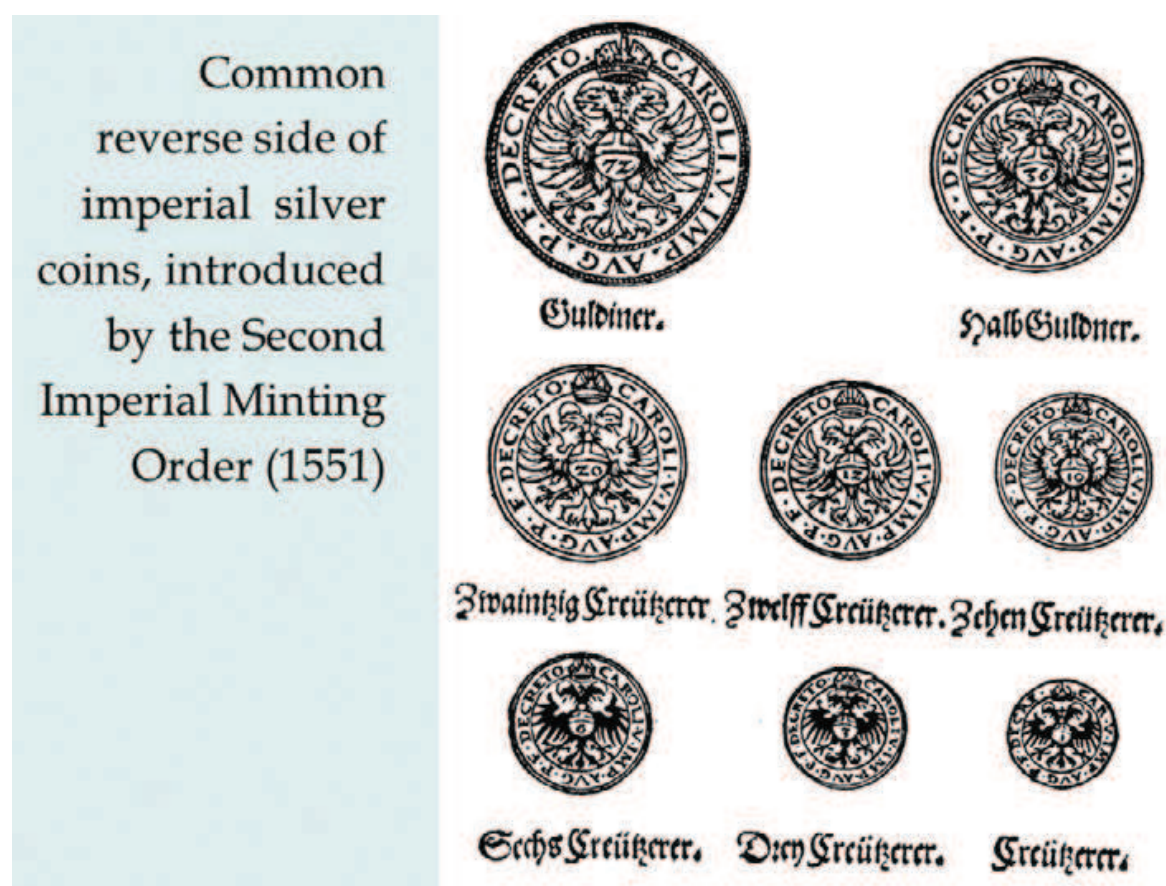
Tym samym symbole Rzeszy na monetach bitych w ramach Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego w ostatniej ćwierci XVI wieku całkowicie utraciły swą pierwotną wymowę, gdzie cesarz był prezentowany jako wspólny władca, sprawujący kontrolę nad systemem menniczym. Wyobrażenie Orła cesarza na rewersie ówczesnych monet miało służyć jedynie temu, aby produkty poszczególnych emitentów były chętnie przyjmowane jako pełnowartościowe środki płatnicze w ramach obiegu pieniężnego Rzeszy. W tej sytuacji wielu emitentów przestało przestrzegać pierwotnie ustalonych norm metrologicznych i przystąpiło do wydawania monet o niskiej zawartości srebra, które oficjalnie należały do cesarskiego systemu walutowego. Chodziło o dość intratne przedsięwzięcie, dlatego też produkcję drobnych monet Rzeszy na dużą skalę rozpoczęło nie tylko kilka małych miast w południowo-zachodnich Niemczech, ale też wielu emitentów na obszarze północnej Szwajcarii, czyli na terytorium, które już od końca XV wieku nie wchodziło w skład Rzeszy. Rozpowszechnienie się dużej liczby różnych rodzajów monet systemu walutowego Rzeszy stanowiło ogromny problem podczas dokonywania zwykłych czynności płatniczych i już na początku XVII wieku system walutowy Rzeszy doznał szybko rosnącej inflacji, która kulminowała w pierwszym okresie wojny trzydziestoletniej.

W tym czasie symbole Rzeszy pojawiają się nie tylko na monetach szwajcarskich, ale też – często z całkowicie odmiennych przyczyn – w innych krajach, które na początku XVI wieku nie były częścią Rzeszy.

W krajach czeskich monety systemu walutowego Rzeszy bito jedynie przez krótki okres czasu. Czeski sejm w 1561 roku uchwalił propozycję króla i cesarza Ferdynanda, który długofalowo forsował zjednoczenie systemów walutowych we wszystkich krajach, gdzie sprawował władzę. Jednak już po kilku latach okazało się, że dostosowanie czeskiego systemu walutowego do ordynacji menniczej Rzeszy było błędnym posunięciem, gdyż spowodowało to masowy napływ mniej wartościowych środków płatniczych (produkowanych w celach komercyjnych oraz w dużych ilościach) z obszaru północnej Szwajcarii i południowo-zachodnich Niemiec. Dlatego też po kilkuletnich przygotowaniach czeski sejm krajowy w 1573 roku przeforsował zasadniczą reformę walutową, która ponownie wprowadzała krajowy system groszowy; wspomniany system z powodzeniem opierał się naciskom inflacyjnym aż do początku wojny trzydziestoletniej. Także na nowych czeskich groszach i talarach wykorzystywano znak heraldyczny Orła Rzeszy, ale pełnił on jedynie funkcję indywidualnego znaku monarchy (będącego czeskim królem i jednocześnie cesarzem), a nie symbolu przynależności politycznej do Rzeszy czy jej systemu walutowego.

Tutaj, w Augustowie, chyba nie trzeba jakoś specjalnie przedstawiać rozwoju polskiego systemu pieniężnego. Należy jednak podkreślić, że w porównaniu z sytuacją w Czechach i na Śląsku jest on szczególnie interesujący. Aczkolwiek Polska pod koniec XVI wieku nie miała własnych, znaczących zasobów srebra, to jej system walutowy należał

do najstabilniejszych w Europie, a polskie trojaki były niezwykle pożądanym artykułem handlowym, powszechnie używanym nawet daleko poza granicami Rzeczypospolitej. Kiedy jednak polski sejm w 1598 roku dopuścił do legalnego obiegu na swoim obszarze monety krajcarowe Rzeszy, nastąpiła podobna sytuacja, jak w latach 60. w Czechach: z obiegu pieniężnego w Polsce zniknęły starsze wysokiej jakości monety krajowe, które zastąpiły inflacyjne monety Rzeszy. Na tę zmianę w polityce walutowej państwa polskiego szybko zareagowali także niektórzy książęta śląscy, przystępując do produkcji monet na dużą skalę. Wspomniane monety wzorowały się na monetach bitych w Rzeszy i były one przeznaczone do obiegu na polskim rynku pieniężnym. W zaistniałej sytuacji całkowicie przerwano produkcję starszych monet polskich o wysokiej zawartości srebra i rozpoczęto bicie monet, które stanowiły dość niezwykle połączenie: były to zarówno monety polskiego systemu walutowego o wartości nominalnej 1 ½ grosza (tzw. półtorak), jak i 3 krajcarów Rzeszy. Dlatego też w tym czasie na polskich monetach pojawiają się również symbole Rzeszy w postaci jabłka władzy. To jednak bynajmniej nie świadczyło o jakichś powiązaniach politycznych państwa polskiego z Rzeszą. Było jedynie symbolicznym „dziedzictwem“ wieloletnich, kończących się niepowodzeniem dążeń do przeforsowania integracji walutowej w Cesarstwie Rzymskim Narodu Niemieckiego.

Issuers of silver
coins minted in
compliance
with the
Second
Imperial
Minting Order
of 1551

Thaler minted by the sons of
imprisoned John Friderick of Saxony
in 1551

Issuers of silver
coins minted in
compliance
with the Third
Imperial
Minting Order
of 1559

**Content of pure silver in
Polish III-groschen coin**

1580-1604	2,01 g
1604-1608	1,78 g
1608-1618	no produced de facto
1618-1623	1,52 g
1623-1624	0,92 g

**Newly 1614-1616 introduced
Polish current coins were
imitationes of another coinages**

These new coins were supposed to replace similar-valued foreign coinage in Polish money circulation. This purpose was also served by the relatively low content of Ag.

Number „24“ inside
the Imperial Orb,

meaning $\frac{1}{24}$ of
a thaler = 1 groschen
of Saxon Currency

“póltorak” (“half-drilling”)

(1½ groschen of Polish Currency,
but this nominal value was not
imprinted on the coin)

Imitation of coins of Imp. Curr.

Minted from 1614

Content of pure silver 0,45 g

Number „3“ on obverse,
meaning 3 kreutzer of Imperial Currency